

آسیب شناسی تاثیر فضای مجازی بر بنیان خانواده

گردآورنده: لیلا صالح آبادی مشاوره خانواده

امروزه گسترش فناوری اطلاعات و ارتباطات به گونه ای است که در هر کجای زندگی انسان، جلوه های حضور فناوری اطلاعات و ارتباطات به چشم می خورد. اینترنت و سرویس های ارایه شده در قالب آن، در عین حال که ابراز مفیدی برای کسب و تبادل اطلاعات است، می تواند مخرب نیز باشد. شبکه های مجازی ابزار جنگ نرم دشمن هستند که هدف آن نابودی خانواده هاست. شبکه های اجتماعی نقش پررنگی در دنیای امروز دارند و

نمی توان آنها را نادیده گرفت. این شبکه ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین الملل تاثیرگذارند، به همین دلیل در حال گسترش هستند و در آینده نقش به مراتب بیشتر و مهم تری را در زندگی بازی خواهند کرد. خانواده مناسب ترین جایگاه برای تامین نیازهای انسان و بهترین بستر برای تامین امنیت و آرامش روانی است. با این حال، در عصر کنونی، نظام خانواده دچار مشکلات و چالش هایی شده

است که کم کم آن را به سستی و تزلزل می کشاند. در این میان ضروری است عوامل ثبات و سازوکارهای ایجاد ارتباط صمیمانه و سازنده را بررسی کنیم و محیطی سالم و بانشاط برای پرورش فرزندان فراهم آوریم. لذا می توان گفت در اجتماع بیشتر دردها و مشکلات از خانواده ها سرچشمه می گیرد. بنابراین بحث درباره اصول و ضوابط و روابط خانواده و آسیب شناسی آن ضروری است.

مضرات استفاده از اینترنت و فضای مجازی:

کاهش معاشرات: یکی از معایب ارتباطات اینترنتی آن است که ارتباط در فضای مجازی، اساسا بر متن استوار است، بنابراین از نشانه های بصری و شنیداری در تعامل های رودرویی بهره است.

اعتیاد: در جامعه ما نیز با گسترش روزافزون اینترنت شاهد این مسأله هستیم و نتیجه آن آسیب فکری است و استفاده بیش از حد متعارف از اینترنت که به وابستگی شدید روانی و فکری می انجامد.

آسیب جسمانی: فشارهای عصبی و مشکلات روحی، تیک های عصبی، چاقی، انزوا و چشم درد....

آسیب های اجتماعی و فرهنگی: گاه مشاهده می شود که افراد چنان در اتاق های گفت وگو غرق می شوند که حتی زمان صرف غذا را فراموش می کنند. اینها علایمی شبیه به معتادان دارند. بسیاری از آنان از بی خوابی رنج می برند، خسته اند و روابط شان با اطرافیان به حداقل رسیده است.

گسست فکری و عاطفی: با ورود اینترنت و رایانه به درون خانواده ها بین والدین و فرزندان جدایی فکری، عاطفی و فیزیکی رخ می دهد و پیشرفت خیره کننده فناوری تاثیرات محسوس و نامحسوس زیادی را بر زندگی خانوادگی گذاشته است.

امروزه به همراه تحولاتی که در فضای مجازی به وجود آمده، بسیاری از کارکردهای خانواده ها نیز دچار اختلال شده است. همچون تاثیر مخرب بر بنیان خانواده، ترویج بی دینی، نقص حریم خصوصی، تغییر هویت، گسترش و تولید ناهنجاری اخلاقی، انزواطلبی واقعی، رفتار اجتماعی شبکه ای، تغییر سبک زندگی و....

آسیب شناسی خانواده: مطالعه عواملی که سلامت، دوام و استحکام خانواده را تهدید می کند و ازدواج پایدار و موفق را آسیب پذیر می سازد. هدف شناسایی عوامل ناپایدار و گسسته شدن ارکان خانواده است، زیرا ریشه اکثر مشکلات رفتاری، اجتماعی و عاطفی افراد جامعه از خانواده بحرانی سرچشمه می گیرد.

تحکیم: مقصود از تحکیم خانواده، فراگیری اصل اعتدال میان همگان، حاکمیت اخلاق و حفظ حقوق همه اعضاست. اگر هدف از برقراری زوجیت و تشکیل خانواده، به تعبیر قرآن، «به سکونت رسیدن اعضاست» لازم است که همه رفتارها و تعاملات در راستای تحقق این هدف باشد و منظور از تحکیم، به کمال رساندن همین سکونت است که با کمترین ظلم، نامردی و تحقیر حتی یک عضو در خانواده، سازگار نیست.

فضای مجازی: ظهور تکنولوژی های نوین ارتباطی در عصر حاضر است. فضای مجازی نسل جدیدی از فضای روابط اجتماعی است که با اینکه عمر خیلی زیادی ندارد، توانسته به خوبی در زندگی مردم جا باز کند. مردم بسیاری در سنین مختلف و از گروه های اجتماعی متفاوت در فضای مجازی کنار هم آمده اند و از فاصله های بسیار دور در دنیای واقعی، از این طریق با هم ارتباط برقرار می کنند. امروزه روش های ارتباطی با دیگران از طریق اینترنت افزایش یافته است.

فواید استفاده از اینترنت و فضای مجازی: پست الکترونیک، پیام های کوتاه، چت روم ها، وب پایگاه ها و بازی ها، روش هایی برای گسترش و حفظ روابط اجتماعی و.... طبق تحقیقات علمی روزانه نزدیک به ۴۰۰ میلیون نفر در سراسر دنیا از اینترنت استفاده می کنند و یکی از کاربردهای اصلی اینترنت، برقراری ارتباط اجتماعی با دیگران است.

فضای مجازی و نارضایتی های خانوادگی

نوعی تحریف می شود. لذت و صمیمیتی که از برنامه ها و محتویات رسانه ها مانند فیلم ها و سریال ها در اذهان جوانان نقش می بندد تا حد بسیار زیادی در زندگی طبیعی قابل دستیابی نخواهد بود که این امر می تواند تبعات زیان باری برای آینده جوانان به همراه داشته باشد.

صرف نظر از کاربرد وسیع این ابزارها، آنچه امروزه کاربرد وسیعی یافته و بخش وسیعی از فعالیت های روزمره افراد را پوشش می دهد، اینترنت و به تبع آن فضای مجازی است. ضمن اینکه استفاده نادرست از این امکانات باعث از بین رفتن بسیاری از حریم هادر خانواده ها شده، به گونه ای که به رغم حضور فیزیکی و در زیر یک سقف بودن در داخل خانواده، گاه فاصله عاطفی و معنوی زیادی را از یکدیگر تجربه می کنند و افراد خانواده کمترین مراودات و گفت وگو ی همدلانه را با هم دارند. استفاده بیش از حد از شبکه های اجتماعی در محیط خانواده با کاهش سطح ارتباطات عاطفی، میزان گفت وگو در خانواده را حتی از ۱۵ دقیقه در روز هم کمتر کرده است.

اینترنت همچنین شکاف میان نسل ها را بیشتر کرده است و اکنون شکاف میان نسل دوم و سوم علاقه مند به اینترنت نیز آشکار شده، به گونه ای که هیچ یک زبان دیگری را نمی فهمند. امروزه با ورود وسایل و تکنولوژی های جدید به عرصه خانواده ها شاهد این هستیم که والدین و فرزندان ساعت های متمادی در کنار یکدیگر می نشینند، بدون آنکه حرفی برای گفتن داشته باشند. ما دیگر کمتر نشانه هایی از آن نوع خانواده هایی را داریم که والدین و فرزندان دور هم بنشینند، درباره موضوعات مختلف جویا شوند. در شرایط فعلی روابط موجود میان والدین و فرزندان به سردی گراییده و دو نسل به دلیل داشتن تفاوت های اجتماعی و تجربه های زیسته مختلف، زندگی را از دیدگاه خود می نگرند و مطابق با بینش خود آن را تفسیر می کنند. نسل دیروز (والدین) احساس دانایی و باتجربه بودن می کند و نسل امروز (فرزندان) که خواهان تطابق با پیشرفت های روز است، در برابر آنها واکنش نشان می دهد و چون از پس منطق و نصیحت های ریشه دار و سرشار از تجربه آنها بر نمی آید، به لجبازی روی می آورد.

شبکه های اجتماعی موجب افزایش ارتباطات اجتماعی شده است. نگرانی در مورد تاثیر شبکه های اجتماعی بر روابط خانوادگی از جمله ارتباط همسران و ارتباط والدین با فرزندان شان وجود دارد. استفاده از شبکه های اجتماعی توسط جوانان، سبک زندگی آنان را تغییر داده است. خودنمایی و زندگی ویتروینی از نتایج منفی شبکه های اجتماعی است. تغییرات زیادی تحت تاثیر شبکه های اجتماعی در ارزش ها، ساختار، سبک زندگی و نگرش های افراد و خانواده ها ایجاد شده است. زمانی عکس های خصوصی و خانوادگی و روابط حریم شخصی داشت و ورود افراد غریبه به خانه را بد تلقی می کردند. اما حالا، حتی خصوصی ترین مسائل زندگی و لحظه های خودمانی نیز در شبکه های اجتماعی انتشار می شود. ایجاد سوء تفاهم و سرد شدن روابط زوجین از نتایج و تبعات منفی شبکه های اجتماعی است. طلاق و افزایش آن نیز نتیجه شبکه های مجازی است. انسان در خانواده، فرایند جامعه پذیری را می آموزد که مجموعه هایی از بایدها و نبایدهاست و بالاخره نقش هایی را در روابطش با دیگران یاد می گیرد. آنچه در خانواده از اهمیت برخوردار است، توجه به ارزش ها و ویژه ارزش های خانوادگی و اجتماعی است که از طریق آنها می توان جامعه را کنترل کرد و به سوی زوال یا تعالی سوق داد. آماده کردن فرزندان برای پذیرش مسئولیت های اجتماعی یکی از وظایف مهم و اساسی خانواده ها به شمار می رود. به نظر می رسد نوعی گذار از سنت به مدرنیته، سبب رشد و گسترش آسیب های نوپدید شده است. سیستم های جدید ارتباطی (شبکه های مجازی) آسان تر، ارزان تر و در دسترس تر است، به همین دلیل، استفاده از این فناوری های نوین برای کاربران جذاب تر است. علاوه بر این، کمبود ارتباطات میان فردی در جامعه به راحتی از طریق این سیستم جبران می شود. از مهم ترین دلایل گسترش روبه افرون آسیب های جدید و نوپدید ناشی از فناوری های نوین و شبکه های مجازی، نبود آموزش از سوی خانواده و عدم فرهنگ سازی صحیح است. لذا یکی از زمینه های اصلی در بروز مشکلات خانوادگی و اصولا نارضایتی از زندگی مشترک، فضای مجازی است که تحت تاثیر تولیدات رسانه ای به وجود آمده و باعث آن شده تا سطح توقع و رضایت از زندگی های مشترک را به خصوص در میان نسل جوان بالا ببرد. تحت تاثیر این فضا آنچه جوان باید از زندگی مشترک انتظار داشته باشد، به

راهکارهای پیشگیری و کاهش آسیب های اجتماعی نوپدید فضای مجازی

- تشویق فرزندان و ایجاد جذابیت در نوجوانان جهت شرکت در فعالیت های اجتماعی در دنیای واقعی و تقویت این گونه رفتارها توسط والدین.
- وقت گذاشتن برای گفت وگو در خانواده و برگزاری به صورت جلسات خانگی و هفتگی در خانواده.
- گذراندن اوقات بیشتر اعضای خانواده با یکدیگر در فضای بیرون از خانه به طوری که زوجین و فرزندان از نظر عاطفی و روانی، احساس خلأ نکنند و جهت جبران این کمبود به فضای مجازی پناه ببرند.
- والدین باید تا حدودی به فناوری های روز دنیا مسلط بوده و نسبت به شیوه های جدید ارتباط فرزندان خود، تهدیدات و آسیب های ناشی از اینترنت و فضای مجازی آگاهی و شناخت کافی و لازم را داشته باشند تا از انجام بسیاری از جرایم و ارتباطات پنهانی جلوگیری به عمل آید.
- استفاده از آموزه های دینی از جمله امر به معروف و نهی از منکر به عنوان نوعی کنترل اجتماعی توسط هر شخص.
- هنجار سازی های مثبت و آموزش فرهنگ استفاده از اینترنت و فضای مجازی به فرزندان مان در خانواده.

لازم به ذکر است در زمینه استفاده از فناوری های نوین بر خورد مقابله های قهری چاره کار نیست و نیاز به فرهنگ سازی دارد و نحوه استفاده مناسب و صحیح از فضای مجازی به کاربران در گروه های مختلف سنی آموزش داده شود.